

de democratische school

een zelfde
kwaliteitschool
voor alle
leerlingen

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep voor een democratische school (Ovds) • N°61, april 2015 • 3 euro

Dossier

Herverdeling werkingsmiddelen
van arm naar rijk

Weten wat we meten

Onderwijs voor hoofd, hart en handen

Vrijwilligerslaan 103 bus 6
1160 brussel
tel.: +32 (0)2 735 21 29
e-mail:
ovds@democratischeshoool.org
web:
www.democratischeshoool.org

Driemaandelijks tijdschrift van de Oproep voor een Democratische School (Ovds).

Redactie: Nico Hirtt, Jean-Pierre Kerckhofs, Philippe Schmetz, Tino Delabie, Dirk De Zutter, Linde Moriau, Romy Aerts

Lay-out: Jean-Marie Gilson

Abonnementen

Gewoon abonnement: 12 euro
Abonnement + lidmaatschaap: 15 euro
(volgens uw financiële middelen).

Betalingswijze

*storten op rekening nr.
BE42 0000 5722 5754
van Ovds
of met gekruiste chèque in EUR
op het adres van Ovds*

Artikels

De artikels of de voorstellen van artikels moeten per e-mail worden opgestuurd, bij voorkeur in RTF formaat of MS-Word (Mac of Pc) of Claris Works. De redactie houdt zich het recht voor de artikels in te korten, kleine correcties aan te brengen en de (tussen) titels te wijzigen.

Recht op kopiëren

De gepubliceerde teksten mogen op om het even welke wijze vrij worden verspreid en vermenigvuldigd. Wij vragen wel om de bron te vermelden en aan te geven hoe de lezer Ovds kan bereiken (adres, telefoon of e-mail vermelden).

Gelieve ons een exemplaar op te sturen van elke publicatie die artikels van De democratische school overneemt.

Herverdeling werkingsmiddelen van arm naar rijk

Besparingen op de werkingsmiddelen

**Afschaffing van de sociale
leerlingenkenmerken is een herverdeling
van arm naar rijk**

Veel protest

Een minister op bezoek

De Vlaamse regering bespaart in het onderwijs zowel op de werkingmiddelen als op de loonmassa. Naast besparingen is er in het dossier van de werkingmiddelen nog een ander onheilspellend aspect. Vandaag wordt een deel van de werkingmiddelen in het basisonderwijs en het secundair onderwijs toegekend volgens sociale leerlingenkenmerken. Scholen met relatief veel kansarme leerlingen krijgen dan méér werkingmiddelen per leerling. Het Vlaams regeerakkoord voorziet de schrapping van deze sociale criteria bij de toekenning van de werkingmiddelen. Dat zou neerkomen op een herverdeling van arm naar rijk.

Besparingen op de werkingmiddelen

1

DOOR TINO DELABIE

De Vlaamse regering voert in 2015 een besparing van ongeveer 190 miljoen euro door op onderwijs. Daarbij wordt o.a. bespaard op de werkingmiddelen van alle onderwijsniveaus en op de omkadering (loonmassa) in alle niveaus, behalve het basisonderwijs.

Besparingen op de werkingmiddelen

In het (gewoon en buitengewoon) basisonderwijs worden de werkingmiddelen onvolledig geïndexeerd (een besparing van 2,4 miljoen euro) en verminderd met 2,3 procent (een besparing van 8,83 miljoen)

In het (gewoon en buitengewoon) secundair onderwijs worden de werkingmiddelen onvolledig geïndexeerd (een besparing van 2,28 miljoen) en verminderd met 4,5 procent (een besparing van 18,24 miljoen)

In de andere niveaus is de besparing in verhouding nog groter. Zo leveren het DKO en de Inspecties elk 10 procent in van hun werkingmiddelen. Bij de CLB's wordt 1,2 miljoen weggeknipt.

Besparingen op de omkadering (loonmassa)

- het hoger onderwijs: daling van het budget met 56 miljoen ondanks stijgend aantal studenten
- het secundair onderwijs: 20 miljoen euro in 2015 en minstens het drievoud vanaf 2016.
- in de CLB's, het volwassenenonderwijs en het DKO: telkens 2 procent
- Basiseducatie: min 2,7 procent
- Inspectie: 286.000 euro
- Pedagogische begeleidingsdiensten: o.a. afschaffing van het Samenwerkingsverband Netgebonden Pedagogische Begeleidingsdiensten (Besparing: 7,5 miljoen euro)

Afschaffing van de sociale leerlingenkenmerken is een herverdeling van arm naar rijk

DOOR TINO DELABIE

Sinds 2008 wordt een deel van de werkingsmiddelen in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs toegekend volgens sociale leerlingenkenmerken of SES-indicatoren (SES betekent sociaal economische status). De vier gebruikte SES-indicatoren zijn:

- opleidingsniveau van de moeder: een leerling waarvan de moeder geen diploma secundair onderwijs heeft
- schooltoelage: een leerling waarvan het gezin een schooltoelage geniet.
- thuistaal: de leerling spreekt thuis geen Nederlands
- buurt: de leerling woont in een buurt waar het aantal jongeren (op de leeftijd van 12 jaar) met grote schoolse vertraging ver boven het Vlaams gemiddelde ligt

Bij de verdeling van deze werkingsmiddelen krijgen de eerste drie indicatoren een groter gewicht (telkens 30%) dan de indicator "buurt" (10%)

Om een concreet beeld te schetsen hebben we enkele cijfers bijeengezet voor het secundair onderwijs. Alle beschouwingen en conclusies die hier volgen, gelden ook voor het basisonderwijs. Alleen gaat het in het basisonderwijs om méér geld dan in het secundair onderwijs: 64 miljoen euro of ongeveer 14% van de totale werkingsmiddelen versus 43 miljoen euro of ongeveer 10% van de totale werkingsmiddelen.

Hoeveel indicatorleerlingen zijn er?

In de volgende tabel vindt men voor 30 secundaire scholen (voor de volledige lijst verwijzen we naar onze website www.democratischschool.org) het totaal aantal leerlingen en per SES-indicator het aantal en het percentage leerlingen. De eerste 20 scholen zijn de scholen met het grootste aandeel indicatorleerlingen, de laatste 10 scholen zijn de scholen met het laagste aandeel indicatorleerlingen. Onze tabel is gebaseerd op de cijfers die het Departement Onderwijs publiceert van alle 961 secundaire scho-

len (voor het schooljaar 2013-2014). Wanneer meer dan 95% van de leerlingen voldoet aan een bepaalde indicator, publiceert het Departement Onderwijs omwille van de privacy geen cijfer. In die gevallen hebben wij een percentage van 95% gehanteerd, wat dus een (lichte) onderschatting is van de realiteit.

Het Instituut Maris Stella Sint-Agnes (IMS) uit Borgerhout (met twee vestigingsplaatsen op de Turnhoutsebaan) telt 581 leerlingen. Daarvan zijn er 510 of 87 procent waarvan de moeder geen diploma secundair onderwijs heeft. Bijna 70% van de leerlingen komen uit een gezin met een schooltoelage en 68% van de leerlingen spreken thuis geen Nederlands. Meer dan 95 procent van de leerlingen wonen in een buurt waar de schoolse vertraging bij 12-jarige jongeren ver boven het Vlaams gemiddelde ligt. Omdat het Departement Onderwijs geen cijfer mededeelt, hebben wij 95% gehanteerd (dit verklaart waarom het aantal leerlingen een decimaal getal is, namelijk 551,95).

Een coëfficiënt die de vier leerlingenkenmerken globaliseert

Op basis van de 4 indicatoren (leerlingenkenmerken) hebben we een coëfficiënt berekend. Bij de verdeling van de werkingsmiddelen tellen de eerste drie indicatoren elk voor 30% mee en de indicator "buurt" voor 10%. De berekening van onze coëfficiënt houdt rekening met deze gewichten. Deze coëfficiënt ligt tussen 0 en 1. Een school met een coëfficiënt 0 zou betekenen dat ze geen enkele indicatorleerling telt. Een school met coëfficiënt 1 zou betekenen dat alle leerlingen er aan de vier indicatoren zouden voldoen. We zien dat IMS een coëfficiënt van 0,77 haalt, de hoogste in Vlaanderen. Berekening: $(0,3 \times 87,78\%) + (0,3 \times 69,88\%) + (0,3 \times 67,81\%) + (0,1 \times 95\%) = 0,77$. De coëfficiënt, een gewogen gemiddelde van de percentages indicatorleerlingen, varieert tussen 0,04 en 0,77, met een gemiddelde van 0,21.

Grote verschillen tussen de scholen

Onderaan de tabel vind je de cijfers voor alle Vlaamse secundaire scholen samen. De 961 secundaire scholen tellen 433.985 leerlingen. Daarvan zijn er 24 procent waarvan de moeder geen diploma secundair onderwijs heeft, 26 procent uit een gezin met een schooltoelage, bijna 12 procent waarvan de thuistaal niet het Nederlands is en 25 procent die wonen in een buurt met veel jongeren met grote schoolse vertraging. Het contrast met de cijfers uit de "top 20" is opvallend. Het contrast tussen deze "top 20" en de scholen onderaan de tabel is nog veel groter. We zien dat er in Vlaanderen ook scholen zijn die zeer weinig indicatorleerlingen tellen.

<i>Naam instelling</i>	<i>Postnr</i>	<i>Gemeente</i>	<i>Aantal lln</i>	<i>Indicator "opleiding moeder"</i>	<i>% "opleiding moeder"</i>	<i>Indicator "schooltoelage"</i>	<i>% "schooltoelage"</i>	<i>Indicator "thuistaal"</i>	<i>% "thuistaal"</i>	<i>Indicator "buurt"</i>	<i>% "buurt"</i>	<i>coefficient</i>
Instituut Maris Stella - Sint-Agnes	2140	Antwerpen	581	510	87,78%	406	69,88%	394	67,81%	551,95	95,00%	0,77
MS De Beeldkens	2060	Antwerpen	168	155	92,26%	117	69,64%	107	63,69%	152	90,48%	0,77
GO! atheneum Hoboken	2660	Antwerpen	484	404	83,47%	342	70,66%	327	67,56%	435	89,88%	0,75
GO! atheneum Sint-Jans-Molenbeek	1080	Molenbeek	279	194	69,53%	173	62,01%	231	82,80%	262	93,91%	0,74
GO! techn. Atheneum Victor Hortaschool	1140	Evere	79	56	70,89%	44	55,70%	67	84,81%	75,05	95,00%	0,73
GO! technisch atheneum Zavelenberg	1082	Sint-Agatha-Berchem	264	182	68,94%	163	61,74%	211	79,92%	241	91,29%	0,72
Leonardo Lyceum/SPIA	2020	Antwerpen	395	310	78,48%	253	64,05%	262	66,33%	367	92,91%	0,72
Regina Pacisinstituut	1020	Brussel	321	199	61,99%	205	63,86%	264	82,24%	297	92,52%	0,72
Scheppersinstituut 2 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	127	100	78,74%	96	75,59%	67	52,76%	120,65	95,00%	0,72
GO! lyceum Martha Somers	1020	Brussel	284	165	58,10%	181	63,73%	232	81,69%	266	93,66%	0,70
GO! atheneum Emanuel Hiel	1030	Schaarbeek	826	564	68,28%	449	54,36%	653	79,06%	768	92,98%	0,70
Sint-Agnesinstituut MS	2660	Antwerpen	170	126	74,12%	121	71,18%	94	55,29%	159	93,53%	0,70
Vrije Israelitische school Sac.On. Yavne	2018	Antwerpen	215	139	64,65%	84	39,07%	204,25	95,00%	204,25	95,00%	0,69
GO! atheneum Antwerpen	2060	Antwerpen	463	315	68,03%	265	57,24%	334	72,14%	411	88,77%	0,68
Scheppersinstituut 1 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	332	234	70,48%	235	70,78%	170	51,20%	307	92,47%	0,67
Onze-Lieve-Vrouw-Instituut	9000	Gent	280	224	80,00%	159	56,79%	162	57,86%	237	84,64%	0,67
Instituut Annessens-Funck	1000	Brussel	571	399	69,88%	199	34,85%	480	84,06%	511	89,49%	0,66
Provinciale Middenschool	9000	Gent	184	134	72,83%	97	52,72%	121	65,76%	145	78,80%	0,65
Scheppersinstituut 3 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	148	92	62,16%	106	71,62%	79	53,38%	135	91,22%	0,65
Hoofdstedelijk Atheneum Karel Buls	1020	Brussel	149	81	54,36%	78	52,35%	117	78,52%	137	91,95%	0,65

Hoeveel werkingsmiddelen brengen de indicatorleerlingen op?

In het secundair onderwijs wordt 43 miljoen euro van de werkingsmiddelen verdeeld volgens de 4 sociale leerlingenkenmerken (SES-indicatoren). Indien deze 43 miljoen euro lineair zou worden verdeeld, dus zonder rekening te houden met de sociale leerlingenkenmerken, zou het gaan om 99 euro per leerling. In de onderstaande tabel bevat de laatste kolom het bedrag dat elke school in dat geval zou ontvangen.

In de zesde en zevende kolom hebben we berekend hoeveel werkingsmiddelen een school zou ontvangen INDIEN die 43 miljoen euro volledig zou verdeeld worden volgens de coëfficiënt (vijfde kolom) die het gewogen gemiddelde is van de 4 SES-indicatoren. IMS (Borgerhout) ZOU in dat geval 210.248 euro (van die 43 miljoen euro) ontvangen, 362 euro per leerling.

Decretaal worden de werkingsmiddelen die worden toegekend volgens de leerlingenkenmerken, echter *afgetopt*. Per indicator wordt het percentage leerlingen afgetopt tot het Vlaams gemiddelde, vermeerderd met tweemaal de standaardafwijking (zie vorige tabel). Voor de indicator "opleiding moeder" bv ligt het Vlaams gemiddelde op 24,14% en bedraagt de standaardafwijking 17,48%. De bovengrens voor de indicator "opleiding moeder" ligt dus op 59,10% (gemiddelde plus tweemaal de standaardafwijking). Een school waarvan méér dan 59,10% van de leerlingen voldoen aan de indicator "opleiding moeder" zal slechts voor 59,10% meetellen bij de berekening van de werkingsmiddelen voor deze indicator.

Op basis van de afgetopte indicatoren hebben we een aangepaste "afgetopte" coëfficiënt berekend (achtste kolom) die als basis dient om per school het bedrag te berekenen (negende en tiende kolom) dat een school in werkelijkheid vandaag ontvangt. Voor IMS bv betekent de aftopping dat ze 152.528 euro of 263 euro per leerling ontvangt.

Als de leerlingenkenmerken geen rol meer zouden spelen, zoals het Vlaams regeerakkoord laat uitschijnen, zouden er uiteraard winnaars en verliezers zijn. De verliezers zijn de scholen met relatief veel kansarme leerlingen, meestal gesitueerd in de grotere steden en meestal tso-bso-scholen. IMS Borgerhout zou nog 57.567 euro ontvangen. Een verlies van ongeveer 95.000 euro in vergelijking met vandaag. De winnaars zijn de scholen met relatief weinig kansarme leerlingen, meestal aso-scholen en eerder gesitueerd in de groenere rand rond de steden of in kleinere steden en gemeenten. De onderstaande lijst van 30 scholen

Sint-Gummaruscollege EG-1	2600	Lier	129	3	2,33%	10	7,75%	1	0,78%	16	12,40%	0,04
Onze-Lieve-Vrouwcollege I	9620	Zottegem	684	33	4,82%	54	7,89%	5	0,73%	30	4,39%	0,04
Sint-Jan Berchmanscollege	2390	Malle	959	35	3,65%	86	8,97%	10	1,04%	34	3,55%	0,04
Sint-Lodewijkscollege	8200	Brugge	1179	30	2,54%	95	8,06%	12	1,02%	101	6,57%	0,04
Don Boscollege	9052	Gent	979	26	2,66%	77	7,87%	11	1,12%	73	7,46%	0,04
Don Boscollege Eerste graad	9052	Gent	671	12	1,79%	44	6,56%	13	1,94%	58	6,64%	0,04
Don Bosco-Instituut ASO	3150	Haacht	716	18	2,51%	49	6,84%	17	2,37%	19	2,65%	0,04
Sint-Jan Berchmanscollege MS	2390	Malle	177	5	2,82%	13	7,34%	3	1,69%	3	1,69%	0,04
Montfortaans Seminarie	3110	Rotseelaar	743	10	1,35%	54	7,27%	14	1,88%	38	5,11%	0,04
Sint-Jozefcollege 2	3200	Aarschot	180	2	1,11%	17	9,44%	1	0,56%	3	1,67%	0,04
		Totaal	433.985	104.781	24,14%	114.109	26,29%	50.361	11,60%	108.900	25,09%	0,21
		Gemiddelde (GEM)	451,6	109,0	24,14%	118,7	26,29%	52,4	11,60%	113,3	25,09%	
		Standaardafwijking (STA)			17,48%		13,29%		17,00%		23,46%	
		GEM + 2 maal STA			59,10%		52,86%		45,61%		72,00%	

Naam instelling	Postnr	Gemeente	Aantal lln	coëfficiënt	Werkings- middelen	Werkings- smiddelen per leerling	Afgetopte coëfficiënt	Afgetopte werkings- middelen	Afgetopte werkings- smiddelen per leerling	Lineair verdeelde werkings middelen
Instituut Maria Stella - Sint-Agnes	2140	Antwerpen	581	0,77	210.248	362	0,54	152.528	263	57.567
MS De Beeldkens	2060	Antwerpen	168	0,77	60.467	360	0,54	44.104	263	16.646
GO! atheneum Hoboken	2660	Antwerpen	484	0,75	171.409	354	0,54	127.063	263	47.956
GO! atheneum Sint-Jans-Molenbeek	1080	Molenbeek	279	0,74	96.447	346	0,54	73.245	263	27.644
GO! techn. Atheneum Victor Hortaschool	1140	Evere	79	0,73	27.022	342	0,54	20.740	263	7.827
GO! technisch atheneum Zavelenberg	1082	Sint-Agatha-Berchem	264	0,72	89.551	339	0,54	69.307	263	26.158
Leonardo Lyceum/SPIA	2020	Antwerpen	395	0,72	133.318	338	0,54	103.698	263	39.137
Regina Pacisinstituut	1020	Brussel	321	0,72	107.940	336	0,54	84.271	263	31.805
Scheppersinstituut 2 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	127	0,72	42.672	336	0,54	33.341	263	12.583
GO! lyceum Martha Somers	1020	Brussel	284	0,70	93.820	330	0,54	74.148	261	28.139
GO! atheneum Emanuel Hiel	1030	Schaarbeek	826	0,70	270.482	327	0,54	216.847	263	81.842
Sint-Agnesinstituut MS	2660	Antwerpen	170	0,70	55.447	326	0,54	44.630	263	16.844
Vrije Israëlitische school Sec.On. Yavne	2018	Antwerpen	215	0,69	69.708	324	0,50	52.155	243	21.303
GO! atheneum Antwerpen	2060	Antwerpen	463	0,68	147.907	319	0,54	121.550	263	45.875
Scheppersinstituut 1 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	332	0,67	104.328	314	0,54	87.159	263	32.895
Onze-Lieve-Vrouwe-Instituut	9000	Gent	280	0,67	87.815	314	0,54	73.507	263	27.743
Instituut Anneessens-Funck	1000	Brussel	571	0,66	175.678	308	0,49	135.032	236	56.576
Provinciale Middenschool	9000	Gent	184	0,65	56.339	306	0,54	48.266	262	18.231
Scheppersinstituut 3 Deurne & Antwerpen	2060	Antwerpen	148	0,65	45.315	306	0,54	38.854	263	14.664
Hoofdstedelijk Atheneum Karel Buls	1020	Brussel	149	0,65	45.268	304	0,53	37.986	255	14.763

Sint-Gummaruscollege EG-1	2500	Lier	129	0,04	2.721	21	0,04	2.795	22	12.782
Onze-Lieve-Vrouwcollege I	9620	Zottegem	684	0,04	14.354	21	0,04	14.748	22	67.772
Sint-Jan Berchmanscollege	2390	Malle	959	0,04	20.031	21	0,04	20.579	21	95.019
Sint-Lodewijkscollege	8200	Brugge	1179	0,04	24.018	20	0,04	24.676	21	116.817
Don Boscollege	9052	Gent	979	0,04	19.468	20	0,04	20.001	20	97.001
Don Boscollege Eerste graad	9052	Gent	671	0,04	12.431	19	0,04	12.772	19	66.484
Don Bosco-instituut ASO	3150	Haacht	716	0,04	12.713	18	0,04	13.061	18	70.943
Sint-Jan Berchmanscollege MS	2390	Malle	177	0,04	3.096	17	0,04	3.181	18	17.537
Montfortaans Seminarie	3110	Rotselaar	743	0,04	12.759	17	0,04	13.109	18	73.618
Sint-Jozefcollege 2	3200	Aarschot	180	0,04	2.955	16	0,04	3.036	17	17.835
		Totaal	433.985	0,21	43.000.000	99		43.000.000	99	43.000.000

geeft een becijferd beeld van de financiële winst of verlies die zou gepaard gaan met de herverdeling van arm naar rijk.

Kost de verwarming niet evenveel voor elke school?

De tegenstanders van de verdeling volgens leerlingenkenmerken zeggen dat de verwarming of het onderhoud van de gebouwen evenveel kosten voor een school met veel (kans)rijke als voor een school met veel (kans)arme leerlingen. Dit argument zou steek houden als de werkingmiddelen (bijna) volledig zouden worden toegekend op basis van de sociale leerlingenkenmerken (SES-indicatoren). Dit is niet het geval. De “bandbreedte” voor de leerlingenkenmerken in het secundair onderwijs bedraagt slechts ongeveer 10%. De overige 90% van de werkingmiddelen worden lineair verdeeld. In het basisonderwijs bedraagt de “bandbreedte” iets meer dan 14%, dus worden bijna 86% van de werkingmiddelen lineair verdeeld.

Bovendien verliezen de scholen met zeer veel kansarme leerlingen door de aftopping nu reeds een flink deel van de werkingmiddelen waarop ze recht hebben op basis van de leerlingenkenmerken van hun schoolpopulatie.

Het voorbeeld van IMS is duidelijk: zonder aftopping zou de school 362 euro per leerling krijgen, met de aftopping (de huidige situatie) krijgt ze 263 euro per leerling. Indien deze werkingmiddelen lineair zouden worden verdeeld, zou ze nog 99 euro per leerling ontvangen.

Veel protest

3

DOOR TINO DELABIE

Reeds bij de bespreking van het regeerakkoord in het Vlaams Parlement worden door vertegenwoordigers van Groen en van sp.a kritische vragen gesteld rond de fameuze zin “Inzake werkingsmiddelen evolueren we naar een basistoelage die voor elke leerling gelijk is op basis van niveau (kleuter, lager, secundair) en studierichting”. Op 4 september 2014 schrijft voormalig onderwijsminister Frank Vandenbroucke in een opiniestuk in “De Standaard” dat dit het einde betekent van de financiering volgens sociale kenmerken die in 2008 ingevoerd werd en die bedoeld was om tot meer gelijke onderwijskansen te komen.

Minister Hilde Crevits antwoordt ontwijkend. Ze zegt dat ze twee onderzoeksrapporten afwacht die het decreet op de werkingsmiddelen evalueren. Ze beklemtoont dat de gedifferentieerde omkadering (de GOK-uren) voor scholen met veel kansarme leerlingen blijft bestaan. In zijn opiniestuk antwoordt Vandenbroucke op diegenen die de afschaffing van de gedifferentieerde werkingsmiddelen bepleiten met het argument dat gedifferentieerde omkadering (lesuren) belangrijker is: “De inzet van bijkomende leerkrachten brengt bijkomende werkingskosten met zich, van pedagogisch materiaal tot geld voor nascholing. (...) Maar aan scholen met een kansarm profiel uitsluitend extra omkadering bieden en niets extra qua werkingsmiddelen, is vreemd.”

Op 8 november publiceert “De Tijd” een analyse onder de titel “Crevits in het nauw door afbouw steun voor kansarme leerlingen”. “Deze coalitie geeft ons ook een kans ons te profileren”, zei Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits (CD&V) begin september in een interview met De Tijd. ‘Natuurlijk heeft dat ook meegespeeld in mijn keuze. Toen ik Onderwijs kon krijgen en Jo Vandeurzen Welzijn, heb ik geen seconde getwijfeld. Op die twee departementen kan je sociale accenten leggen en je profileren als partij die de sociale rechtvaardigheid in het vaandel draagt.’ Enkele maanden later klinken die woorden bijna cynisch, want nu blijkt dat het beleid rond gelijke onderwijskansen wordt teruggeschroefd. Dat gebeurt tegen de zin van de onderwijskoepels in. Met name voor

de Guimardstraat, de katholieke onderwijskoepel, is dit een bittere pil om te slikken. Concreet zal de basistoelage voor leerlingen op termijn gelijk worden, waardoor scholen met kansarme kinderen hun extra financiering in hun werkingsmiddelen verliezen. In onderwijskringen ziet men een duidelijke motivatie: ‘Dit is een afrekening van de N-VA met het gelijkekansenbeleid van de socialisten.’ Maar het is wel de CD&V-minister van Onderwijs die in de vuurlinie ligt” (De Tijd, 8 november 2014)

Uit vele hoeken komt een storm van protest op gang.

Elke Decruynaere, schepen van Onderwijs van de Stad Gent, in een open brief aan minister Crevits: “U overweegt te snijden in wat scholen extra krijgen voor kwetsbare leerlingen en dat te herverdelen over alle scholen. Deze kwetsbare leerlingen wonen echter vooral in de steden. In mijn stad Gent alleen gaat het over 45% van de leerlingen, dat zijn ongeveer 25.000 kinderen en jongeren. (...) Onze directies garanderen honderden kinderen zonder papieren het recht op onderwijs maar dat kost geld.

De onbetaalde schoolfacturen stapelen zich op maar een deurwaarder sturen naar gezinnen waar niets te rapen valt, heeft geen enkele zin. Ter verdediging hoorde ik een regeringspartij zeggen dat het om de verwarmingskosten van scholen zou gaan en dat die voor elke leerling gelijk zijn. Maar daar gaat het helemaal niet over. Het gaat over het achtjarige meisje Maria dat straks terug thuis blijft als de rest van de klas op (dure) uitstap gaat. Het gaat over de zesjarige Yasin die nu van de juf een warme jas toegestopt krijgt omdat zijn ouders het geld niet hebben hem een jas te kopen. Het gaat over de basisschool waar douchen deel uitmaakt van het weekprogramma om te voorkomen dat schurft uitbreekt. (...) Het hoofd van het Stedelijk Onderwijs Gent rekende uit dat het voor de stedelijke scholen alleen al jaarlijks over zo’n 2,75 miljoen euro aan werkingstoelage gaat. Een ruwe schatting voor alle scholen in Gent geeft mij het cijfer van meer dan 10 miljoen op jaarbasis”. (De Standaard, 11 november 2014)

Danny Pijls, coördinerend directeur van het katholiek secundair onderwijs Leuven: “Tot nu toe kregen scholen die meer kwetsbare leerlingen hadden, ook extra middelen om die te steunen. Die steun zou volgens de plannen van de huidige regering volledig wegvallen. Ze willen dat het geld dat naar de scholen gaat voor iedereen gelijk is. Dat is gewoon belachelijk. Zo krijgt de ene school geld dat ze niet nodig hebben, en de andere kan haar leerlingen niet helpen omdat er te weinig geld is. In Leuven behoort een op de vier tot de groep van kwetsbare leerlingen, dus die extra steun is voor sommige scholen écht belangrijk.

Daarmee voorzien ze materiaal om de motorische en taalontwikkeling te stimuleren of worden culturele activiteiten georganiseerd die normaal voor de ouders niet te betalen zijn. Een school met goede leerlingen zou een wafelbak organiseren om dan geld in te zamelen, maar de ouders van onze kwetsbare leerlingen kunnen zich die wafels niet permitteren". (De Standaard, 12 december 2014)

Dirk Letens, tien jaar lang directeur van de Vierwindschool in Laag-Molenbeek: "Dit is shocking. Die extra middelen maken echt wel een verschil. Het zorgde ervoor dat we het juiste pedagogische materiaal konden kopen, dat we uitstappen konden doen met kinderen die anders niet zo vaak op stap gaan. Het hielp ons ook om noodzakelijke verbouwingen in de school te doen." (Brussel deze week, 7 november 2014)

Gonda Verhaert, bedrijfsdirecteur van het Stedelijk Onderwijs Antwerpen: "Concreet zouden onze stedelijke basisscholen het met 30% en onze secundaire scholen met 21% werkingsmiddelen minder moeten doen. Het Stedelijk Onderwijs koos er resoluut voor om deze middelen maximaal in te zetten op de ondersteuning van de leerkracht in de klas. Het inzetten van tolken, huiswerkbegeleiding, aangepast didactisch materiaal, opleidingen, extra pedagogische begeleiding... Door het weghalen van deze middelen hebben onze leerkrachten onvoldoende tools om kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen in Antwerpen te geven". (persmededeling, 7 november 2014).

Volgens Antwerps schepen voor Onderwijs **Claude Marinower** (Open Vld) dreigen de Antwerpse onderwijsnetten 24 miljoen te verliezen. Hij vraagt een "grootstedelijke" correctie op de plannen van de regering. "Werkingsmiddelen gaan verder dan tafels, kopieën en stoelen. Door die middelen kunnen scholen werken aan taalachterstand of een begeleid bezoek aan een museum of toneelvoorstelling organiseren. Dit zijn kansen die kinderen thuis vaak niet krijgen". (Het Laatste Nieuws, 7 november 2014)

Een minister op bezoek

4

DOOR PETER DE KONING

Op dinsdag 3 maart 2015 bezocht Vlaams minister van onderwijs Crevits de school IMS Sint-Agnes in Borgerhout. Ze was er op uitnodiging van de directie, die meer wilde weten over de plannen van de minister in verband met de gelijkekansen- of GOK-middelen (1). IMS Sint-Agnes telt van alle Vlaamse secundaire scholen relatief het meest leerlingen die beantwoorden aan de sociale criteria voor extra werkingsmiddelen. De school krijgt jaarlijks tot 150.000 euro extra middelen in het kader van het gelijkekansenonderwijs.

De Gazet van Antwerpen kopte de dag nadien: "Crevits stelt IMS gerust. Minister van Onderwijs schrapt niet in middelen voor gelijke kansen onderwijs". De regionale TV-zender ATV bracht een reportage met dezelfde inhoud. "De pot werkingsmiddelen gaat niet naar beneden," zegt Crevits in de ATV-reportage (2). "Daar wordt niet op bespaard. Wat we wel doen is een onderzoek naar de manier waarop de werkingsmiddelen worden besteed. Hoe komt het dat veel scholen goede resultaten boeken en andere scholen minder goede resultaten".

De minister kreeg ook een open brief overhandigd, waarin de leerkrachten haar vragen om de GOK-middelen voor de school niet te schrappen.

Geschiedenis

Eerst wat geschiedenis. GOK staat voor gelijke onderwijskansen. Het GOK-decreet dateert van 2001 (minister Marleen Vanderpoorten) en zorgde ervoor dat scholen met veel GOK-leerlingen extra lessen (extra leerkrachten) kregen. De huidige Vlaamse regering is niet van plan deze GOK-uren te verminderen.

Iets anders zijn de werkingsmiddelen. Onder minister Frank Vandenbroucke kwam er vanaf 2008 een driedovoudige verandering. De globale pot aan werkingsmiddelen werd groter. Alle scholen kregen dezelfde werkingsmiddelen, ongeacht het net waartoe ze behoren (3). Een deel van de werkingsmiddelen werd

voortaan toegekend op basis van sociale indicatoren of leerlingenkenmerken. Vandenbroucke wou met deze verandering het nijpend probleem van de segregatie aanpakken. Kansarme leerlingen vinden we in onze steden in de eerste plaats terug in “concentratiescholen”. De bedoeling van de nieuwe financieringswijze was om alle scholen aan te moedigen om kansarme leerlingen in te schrijven en zo de sociale mix te bevorderen.

Regeerakkoord schrapt leerlingenkenmerken

In het Vlaamse regeerakkoord van juli 2014 was er, wat de werkingmiddelen van de scholen betreft, geen sprake meer van leerlingenkenmerken. In het Vlaams parlement bevestigde de onderwijsadviseur van de N-VA dat men hiermee bij het toekennen van werkingmiddelen geen rekening meer ging houden. De GOK-uren zouden wel blijven.

Op dit ogenblik is er een 100-tal miljoen euro (van de in totaal bijna een miljard euro werkingmiddelen) die worden verdeeld onder scholen (basisonderwijs en secundair onderwijs) op basis van de leerlingenkenmerken of de SES-indicatoren. Scholen met relatief veel kansarme leerlingen krijgen dus meer werkingmiddelen per leerling. Als men het regeerakkoord toepast, betekent dit dat deze 100 miljoen vanaf volgend schooljaar evenredig wordt verdeeld onder alle scholen, ongeacht de leerlingenkenmerken. Wat als gevolg zou hebben dat de werkingmiddelen van stedelijke scholen zoals Sint-Agnes dalen, en de werkingmiddelen van “rijke” scholen uit de rand stijgen.

In november vorig jaar begon dit nieuws door te sijpelen in de Vlaamse kranten, wat meteen veel kritiek uitlokte. In een interview met De Morgen zei de minister: “Niet alleen kwetsbare kinderen hebben het recht om in een mooi schoolgebouw te zitten.” In het artikel betwijfelt de minister of het extra geld wel leidt tot gelijkere kansen ⁽⁴⁾

Herverdeling werkingmiddelen?

Op het eerste zicht lijkt de minister nu haar mening te hebben herzien. Alvast IMS Sint Agnes in Borgerhout hoeft zich geen zorgen te maken, zegt de minister. De herverdeling gaat niet door. Anderzijds zegt Crevits niet veel anders dan wat ze al gezegd heeft. De werkingmiddelen die volgens de sociale leerlingenkenmerken worden verdeeld (ongeveer 100 miljoen

euro) gaan niet naar beneden, inderdaad. Dat stond ook niet in het regeerakkoord. Ze wil wel evalueren wat de scholen met de gelijkere kansenmiddelen aangeven. Elk schooljaar wordt bekeken of een school zijn gelijkere kansen subsidies verdient.

Het staat buiten kijf dat scholen deze middelen in de eerste plaats in de leerlingen moeten investeren en het geld bijvoorbeeld niet op een spaarrekening mogen parkeren. Maar de vraag van de minister impliceert ook dat scholen de manier waarop ze de gelijkere kansenmiddelen besteden zullen moeten rechtvaardigen, terwijl het niet duidelijk is hoe ze dat precies moeten doen. Is het gerechtvaardigd om met deze middelen ICT-materiaal aan te kopen? Kun je argumenteren dat kleinere klassen leiden tot hogere verwarmings- en onderhoudskosten en die vervolgens in rekening brengen? Of telt alleen de directe financiering van uitstappen, specifiek lesmateriaal en boterhammen? In de eerste plaats is er die onduidelijkheid. In de tweede plaats is er de vraag hoeveel meer inspanning dit zal vragen qua administratie.

Het is opvallend hoe weinig weerklank de boodschap heeft gevonden in de andere media. Ook op de website van Hilde Crevits zelf wordt er niet naar verwezen. Wel vinden we dit persbericht (van 7 november 2014) terug: “Voor de werkingmiddelen is het de bedoeling om te evolueren naar een meer gelijkere basistoelage per kind en onderwijsniveau. Het is van belang om precies te weten hoe de verschillen in basistoelagen per kind te objectiveren zijn. Bepaalde uitgaven zoals verwarming zijn voor iedereen dezelfde. Andere uitgaven zoals gespecialiseerd lesmateriaal wordt mede door de leerlingenpopulatie bepaald”.⁽⁵⁾ Niets van wat de minister nu zegt spreekt dit tegen.

Voorlopige conclusie: informeren en actie voeren loont. Als de herverdeling niet doorgaat is dat een goede zaak voor de “arme” scholen. Maar gezien de dubbelzinnige boodschap is er geen reden tot euforie. We blijven dit dossier volgen met een sceptische blik.

(1) Semantiek: GOK-middelen = SES-middelen (sociaal-economische situatie).

(2) Link naar de reportage van de regionale ATV: <http://atv.be/nieuws/2015-03-03/middelen-gelijkere-kansen-onderwijs-blijven-behouden>.

(3) Voorheen kregen de rijksscholen (Gemeenschapsonderwijs) méér werkingmiddelen per leerling. Dit was een onderdeel van het “Schoolpact” dat na de schoolstrijd (1954-1958) tot stand kwam.

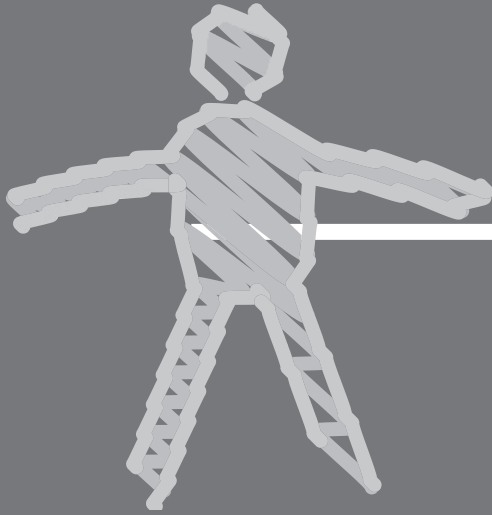
(4) “Meer geld leidt niet per se tot gelijkere kansen”, De Morgen, 10 november 2014.

(5) <http://www.hildecrevits.be/nl/vlaanderen-blijft-volop-investeren-extra-ondersteuning-scholen-voor-gelijkere-kansen>.

Programme for International
Student Assessment (PISA)

PISA

DOSSIER 2

Weten wat we meten

door
Jeroen Permentier

Internationaal vergelijkend onderzoek

**De kwaliteit van het eigen onderwijs
toetsen**

**Centrale examens, oriëntatieproeven
en toelatingsexamens: de grote dag voor
de leerling**

De kwaliteit van onze lessen meten, om ze te verhogen. Wie kan daar nu tegen zijn? Ons onderwijs beschikt over een toenemend aantal meetinstrumenten, die zinvol kunnen zijn als we met enkele risico's rekening houden. Een kleine introductie, waarbij ik ook even de problematiek rond centrale examens en toelatingsproeven wil aanhalen.

Internationaal vergelijkend onderzoek

1

PISA, PIRLS, TIMMS, ICCS: systemen vergelijken

Regelmatig zijn ze in het nieuws: de PISA-onderzoeken. De *Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling* (OESO) voert zeer gedegen onderzoek naar de kennis en vaardigheden van 15-jarigen. PISA staat voor *Programme for International Student Assessment*. Het gaat om een driejaarlijkse peiling van leesvaardigheid, wiskunde en exacte wetenschappen.

Naast deze PISA-onderzoeken voert de OESO ook onderzoek naar de competenties van volwassenen, de PIAAC-onderzoeken.

De IEA (*Association for the Evaluation of Educational Achievements*) voert ook enkele internationaal vergelijkende onderzoeken, zoals PIRLS (geletterdheid), TIMMS (wiskunde en exacte wetenschappen) en ICCS (burgerschapcompetenties).

De testen zijn wereldwijd gelijkaardig. PISA ondervraagt dezelfde kennis in alle landen, wat ook de nationale curricula zijn. De testen zijn ook op leeftijd. PISA test alle 15-jarigen, ook als ze schoolse achterstand hebben opgelopen.

Dit geeft ons de kans om onderwijssystemen met elkaar te vergelijken. Om te beginnen krijgen we een helikopterzicht op ons curriculum. Wat zijn de ver-

schillen tussen de onderwijsinhouden die de deelnemende landen vooropstellen? We kunnen landen met een grotere onderwijsvrijheid vergelijken met landen waar het curriculum meer centraal bepaald wordt. We kunnen pedagogische tradities met elkaar vergelijken. Hoe scoren landen met en meer traditioneel idee over schools gezag ten opzichte van landen met een meer open, participatief leerklimaat? Aan de hand van achtergrondvragenlijsten kan ook onderwijsongelijkheid onderzocht worden.

Al deze gegevens zijn interessant. Het is uiteraard beter er over te beschikken en ze te bestuderen dan ze te verwaarlozen. Er hoort ook een verantwoordelijkheid bij: we mogen ons niet laten gaan in wat Roger Standaert een meetcultus noemt, een blind geloof in de resultaten van internationaal vergelijkend onderzoek.

Wat wordt er wel gemeten, en wat niet?

Om te beginnen: niet alles is meetbaar. Kennis kan men overhoren, een aantal praktische vaardigheden kan men ook met een praktijktest meten. Ook bepaalde opvattingen kan men trachten te ondervragen bij de respondenten, maar dat is al een heel stuk moeilijker. Meet je werkelijk het geloof van de leerling in de democratische instellingen? Of meet je de mate waarin de leerling beseft dat hij of zij voordeel kan doen met maatschappelijk aanvaardbare antwoorden te geven? Wat met een attitude als nieuwsgierigheid? Dat meet je niet op een namiddag. Daarvoor is langdurige observatie door een expert, een leerkracht, nodig.

Verder is het nuttig te kijken wie er onderzoek voert, en waarom. De OESO is een organisatie die gelooft in economische groei als motor voor vooruitgang, en een zo vrij mogelijke markt als voorwaarde voor die economische groei. Doelstelling van het onderwijs volgens de OESO: een snelle inschakeling in de arbeidsmarkt.

Taal, wiskunde en exacte wetenschappen hebben dus uiteraard een flinke streep voor op cultuur, filosofie en sport.

Het *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS)-onderzoek van IEA is daarom een zinvolle aanvulling. Burgerschapcompetentie omvat de praktische vaardigheden die nodig zijn om met de overheid in interactie te treden (hoe schrijf ik me in bij de gemeente? Hoe moet ik elektronisch stemmen?), maar ook de gevoelens ten opzichte van democra-

tische instellingen: geloof ik in gelijke rechten voor man en vrouw? Geloof ik in politiek als middel om de wereld te veranderen? Zoals gezegd is dit moeilijker te meten, maar de thematiek is van groot belang.

Wat het beoordelen van het curriculum en de pedagogische tradities betreft moeten we zeer voorzichtig te werk gaan. Je kan natuurlijk een curriculum herwerken met als doel de PISA-score te verbeteren: dan zet je alles in op moedertaal, wiskunde en exacte wetenschappen. De tijd kan je besparen bij lichamelijke opvoeding en alles wat cultuurbeleving is. Noem het maar 'teaching to the test' op systeemniveau.

Anderzijds: door analyse van PISA-resultaten kon Nico Hirtt (Ovds) aantonen dat Vlaanderen, de Federatie Wallonië-Brussel en Frankrijk de top 3 vormen van de onderwijsongelijkheid in West-Europa. De OESO zelf kwam reeds tot de conclusie dat onderwijssystemen met een langere gemeenschappelijke basisvorming tot betere output leiden, en beveelt dit dan ook aan haar leden aan.

De kwaliteit van het eigen onderwijs toetsen

2

Peilingen en paralleltoetsen

In welke mate bereiken onze basis- en secundaire scholen de vooropgestelde einddoelen? Dat wordt door de Vlaamse overheid onderzocht in peilingen. Jaarlijks gaat het over een tweetal toetsen, die een set eindtermen als focus hebben. Ook hier gaat het vaak over (onderdelen van) Wiskunde, Nederlands en Frans (vaak een precair vak voor Vlaamse leerlingen), maar ook over bijvoorbeeld Wereldoriëntatie, informatieverwerving en -verwerking en Project Algemene Vakken. Een peiling rond burgerzin komt eraan in 2016.

Hier wordt dus wel degelijk het vastgelegde curriculum van ons onderwijssysteem getoetst, de eind-

termen, cesuurdoelen en VOET (vakoverschrijdende eindtermen).

Peilingen zijn geschikt om aan agendasetting te doen. In 2013 bleek uit de peiling Project Algemene Vakken dat slechts 38% van de leerlingen in 6 bso de eindtermen functionele leesvaardigheid beheerste, en 39% de eindtermen functionele luistervaardigheid en rekennaarigheid. Dit soort resultaten zijn zeer nuttig als we het publieke debat over ons onderwijs willen voeren. Zitten onze methodes wel goed? Zijn de eindtermen wel haalbaar? Wat met het demotiverend effect van het watervalstelsel in ons secundair onderwijs?

Deelnemen aan peilingsonderzoek is voor scholen momenteel niet verplicht. Een onderzoek waar alle leerlingen aan deelnemen is ook niet nodig om tot een betrouwbaar resultaat te komen, men werkt met een representatieve steekproef. Om scholen aan te moedigen toch deel te nemen aan het onderzoek wordt hen een feedbackrapport aangeboden, waarin ze de resultaten van hun eigen leerlinge kunnen vergelijken met de gemiddelden van een wat sociaal-economische achtergrond betreft vergelijkbare populatie.

Scholen die niet geselecteerd werden voor peilingsonderzoek kunnen een gelijkaardige toets afnemen bij hun eigen leerlingen: de zogenaamde paralleltoetsen. Deze toetsen zijn een zinvol instrument voor scholen om aan zelfreflectie te doen. Ook hier kijkt men of de gevolgde leerlijnen en methodieken voldoende effectief zijn. Uiteraard heeft deze meting ook zijn beperkingen. Met name in het secundair onderwijs zijn er een groot aantal leerlingen die één of meerdere keren van studierichting of school wisselen. Tso-bso-scholen hebben soms een soort 'waterhoofd', een kleine eerste graad, en een grote derde graad. De derde graad zit dan vol nieuwe leerlingen, slachtoffers van een watervalstelsel. Een leerlijn over meerdere jaren uitzetten wordt hierdoor moeilijker.

Drie gevalideerde toetsen

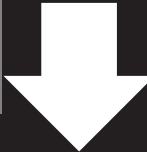
Het regeerakkoord van de Vlaamse regering kondigde in 2014 aan dat alle leerlingen op het einde van het basisonderwijs getoetst moeten worden. Hiertoe zullen de OVSG-toetsen en de Interdiocesane toetsen gevalideerd worden door de Vlaamse overheid, maar ook de huidige paralleltoetsen van peilingen zullen opgenomen worden in een soort gevalideerde toetsenbatterij. Voorlopig is er geen sprake van om het getuigschrift basisonderwijs afhankelijk te maken van het resultaat van deze toetsen. Een centraal examen is dit

nog niet. Hierover verklaarde minister Hilde Crevits op 4 maart 2015 in het Vlaams Parlement: *“Vandaag zijn er heel veel scholen die de OVSG-testen (Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap) of de interdiocesane proeven of paralleltesten gebruiken zoals ze door ons eigen steunpunt zijn gemaakt. Als we die alle drie valideren, dan hebben we drie bestaande toetsen die scholen toelaten om aan interne kwaliteitszorg te doen door de leerlingen die toetsen te laten afleggen. Op die manier krijgt de overheid gegevens op systeemniveau. Dat zijn twee vliegen in een klap. (...) Het afleveren van het getuigschrift basisonderwijs en de proeven die daarmee samenhangen blijven sowieso, vandaag en ook in de toekomst, de eindverantwoordelijkheid van elke school die daar op haar eigen manier mee omgaat”*.

**Centrale examens,
oriëntatieproeven
en toelatingsexamens:
de grote dag voor de
leerling**

3

Centrale examens

Als ons onderwijs aan iedere leerling dezelfde zinvolle kennis bijbrengt, waarom zouden we deze dan niet ondervragen in een door de overheid georganiseerde centrale toets, waar het al dan niet behalen van een diploma of getuigschrift op het spel staat?

Het is een feit dat er in verschillende landen een vorm van centrale toetsing bestaat. In Engeland heb je een erg liberaal systeem, waarbij scholen een agentschap kunnen uitkiezen dat hun leerlingen zal testen. In Nederland zien we een veel gematigder systeem, waarbij de zogenaamde CITO-toetsen deel uitmaken van het deliberatieproces, naast de eigen evaluatie door de school.

In beide gevallen blijven er zekere risico's verbonden aan het idee van een centraal examen. Ook hier de vraag: wat wordt er wel ondervraagd, en wat niet? De inhoud van de centrale toets zal een bijzondere plaats innemen in het onderwijs dat eraan voorafgaat. Een leraar die het beste wil voor zijn leerlingen zal

snel terugvallen op een vorm van teaching to the test, zeker bij zwakkere groepen leerlingen.

Daarnaast is een examen toch altijd een soort quiz. Er komt een bijzonder soort stress bij kijken, waar niet elke leerling even goed mee omgaat. Zo kunnen competenties die een leerling wel degelijk bezit soms onzichtbaar worden op de dag van het examen.

Daarom is het, voor Roger Standaert, van belang de evaluatie aan de leraar te laten, die zijn leerlingen over een langere periode kan volgen en begeleiden. Het Vlaams onderwijs heeft geen traditie van centrale examens. Hoewel we altijd waakzaam moeten blijven zie ik ze ook niet snel ingevoerd worden.

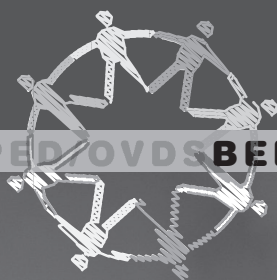

Toelatingsexamens

Wel is er een trend om de toegang tot het hoger onderwijs af te laten hangen van de resultaten van een proef. Voor de opleidingen tot Arts en Tandarts bestaat die proef al een paar jaar, en ook het hoger kunstonderwijs heeft een artistieke toelatingsproef.

Een toelatingsproef heeft een economische bestaansreden: we willen een te grote instroom op een bepaald deel van de arbeidsmarkt vermijden. Economische veranderingen maken dat een toelatingsexamen herbekeken wordt. Momenteel lijkt een tekort aan tandartsen te ontstaan, wat wellicht tot een aanpassing of afschaffing van de toelatingsproef kan leiden. Voor- en tegenstanders van toelatingsexamens moeten toegeven dat ze tot een hoger studiesucces leiden. Wat het eerste jaar bachelor in de geneeskunde en tandheelkunde betreft wordt momenteel een studiesucces boven de 80% gehaald. Lerarenopleidingen, maar ook andere opleidingen, kaarten aan dat een groep studenten zich inschrijft die onvoldoende voorbereid is op de opleiding. Dat kan je aanpakken met een toelatingsexamen. Zo sluit je de zwakkeren op voorhand uit. Bij die 'zwakkeren' zal nog een deel studenten zitten dat, mits remediëring, alsnog had kunnen slagen. Studiekeuze is een belangrijk proces, waarrond op verschillende tijdstippen zou moeten gewerkt worden. Een niet-bindende oriënterende proef door de hogeschool of universiteit kan daar bijhoren, maar niet als enige maatregel.

Een langere gemeenschappelijke basisvorming, bij voorkeur tot 16 jaar, kan er ook toe leiden dat leerlingen meer vanuit zelfkennis en interesse de laatste jaren van hun secundaire studies kunnen bepalen, en zich zo beter voorbereiden op de hogere studies van hun keuze.

APED VOEDS BELGIË INTERNATIONAAL PEDAGOGIEKORTLEZEN

door Valérie Reins

Gettovorming in de scholen in Charleroi

Het inschrijvingsdecreet dat sinds 2010 in voege is in het Franstalig secundair onderwijs, heeft officieel als bedoeling om het mislukken op school tegen te gaan door de sociale mix te bevorderen. Het voorziet o.a. dat 20% van de beschikbare plaatsen in het eerste jaar van een secundaire school voorbehouden worden aan leerlingen uit basisscholen uit de meest kwetsbare wijken. Vijf jaar later is de beoogde sociale mix echter verre van bereikt.

Sociale segregatie in scholen Charleroi

Als in Charleroi het aandeel van kinderen uit basisscholen met de meeste arme leerlingen (men spreekt over isef of indice socio-économique faible) in sommige secundaire scholen is toegenomen, heeft dit te maken met de globale verarming in de stad. Een studie van twee onderzoekers van de KUL (Steven Groenez, Thomas Wouters), laat zien dat in alle grote steden de kloof tussen scholen met leerlingen uit bevoorrechte en die uit kansarme milieus de laatste tien jaar groter werd.

Vooraf in het secundair onderwijs ziet men scholen met een meerderheid aan leerlingen uit minder begunstigde milieus steeds meer soortgenoten aantrekken.. En dat werkt dan weer afstotend voor bepaalde ouders uit meer bevoorrechte milieus. Door dat sneeuwbaaleffect wordt de gettovorming versterkt. Scholen waar tien jaar geleden een zekere diversiteit waarneembaar was , worden nu ook getroffen door een groeiende segregatie.

Er zijn ook scholen met een abnormaal laag aantal leerlingen uit kansarme milieus. Die instellingen bedachten specifieke strategieën om te kunnen “sorteren”: het aanbieden van en-

kel aso, zware huiswerktaken die ondersteuning van de ouders of particuliere leraars (bijlessen) vereisen, hoge schoolkosten, het wegsturen van leerlingen van school zonder dat ze nog opnieuw kunnen worden ingeschreven

Minister van onderwijs Joëlle Milquet, publiceerde onlangs een lijst van de scholen volgens hun samenstelling. De scholen krijgen een index van 1 tot 20 naargelang het socio-economisch niveau van de wijk waar de ouders van de leerlingen wonen (index 1 is voor scholen waarvan de kinderen uit de meest precaire milieus komen). In Wallonië en Brussel zijn er enorme verschillen tussen de scholen, vooral in het secundair onderwijs.

In de streek van Charleroi krijgt meer dan twee derden van de 70 instellingen een cijfer onder de 6. Slechts 6 scholen kunnen prat gaan op een index boven de 10, bijna allemaal in het vrije onderwijs. In deze "eerste keuzescholen" daalt het aantal leerlingen en de diversiteit naargelang men in een hogere klas terecht komt.

Het probleem betreft niet zozeer de toegang dan wel de verderzetting van het curriculum. Het huidige (Franstalige) secundaire onderwijs sluit de zwaksten uit op het niveau van de 2de graad. In negen van de tien gevallen betekent heroriëntering uit het algemeen onderwijs verwezen worden naar een andere school met technisch en beroepsonderwijs. Het aso sluit de zwaksten uit, homogeniteit komt pas tot stand onder de kinderen die de beste leerlingen zijn, het best passen in het systeem en over het algemeen uit bevoorrechte milieus komen. Leerlingen met problemen of minder kansen worden "geheroriënteerd". Uit de keuze voor studierichtingen blijkt zo een groeiende ongelijkheid ...

Waar blijft dan de sociale mix ?

Negatieve beeldvorming over de kwalificatierichtingen

Ik werk altijd al in het kwalificerend onderwijs (in het Franstalig onderwijs bedoelt men daarmee het bso en de kwalificatierichtingen van het tso). Ik kan getuigen dat de kwalificerende studierichtingen de wetenschappelijke kennis en de instrumenten die het mogelijk maken de wereld te begrijpen, tot het minimum beperken.

Ik heb er tal van jongeren ontmoet die wegens een voortijdige heroriëntatie niet beschikten over de noodzakelijke instrumenten om onafhankelijke, kriti-

sche en actieve burgers te worden. Zonder taalbeheersing, noch elementaire kennis en vaardigheden, zal een groot deel van hen niet eens de kans krijgen om het secundaire kwalificerende onderwijs af te ronden. Voor leerlingen die bij ons in de 3de graad aankomen, nadat ze voordien het aso volgden, stelt dit probleem zich niet.

Ik kwam er ook jongeren tegen die, ondanks evidente cognitieve capaciteiten, uitgesloten werden uit het algemeen vormend onderwijs. Wegens gecompliceerde gezinssituaties, crisis in de puberteit, of omdat de ouders het huiswerk niet kunnen opvolgen of geen financiële bijdrage kunnen leveren voor boeken, reizen, bezoeken en kopies. Vaak hoorde ik: "Mevrouw, daar was ik een nummer. Als je niet volgt is dat hun probleem niet. Er wordt niets georganiseerd om je te helpen".

Een massa jongeren wordt in een kwalificerende studierichting geduwd waar ze niet voor gekozen hebben, omdat ze te jong zijn en nooit de kans kregen er kennis mee te maken. Een weg die hen te zeer en te vroeg beperkt tot een beroep waar ze helemaal geen roeping voor hebben. Als ze ongemotiveerd in een medisch-sociaal beroep terecht komen, stelt dit een maatschappelijk probleem. Ook veel kmo's klagen over hun leerjongens dat ze onvoldoende gemotiveerd zijn en onvoldoende kennis en vaardigheden hebben..

Ik kwam er heel wat tegen, ongemotiveerde jongeren, zonder eigenwaarde, die zichzelf soms "waardeloos" vinden, omdat de maatschappij hen dat zelfbeeld voorspiegelde, die elk zelfvertrouwen kwijt zijn, terwijl ze nog geen 20 zijn. Jongeren die er niet trots op zijn dat ze tenslotte ingeschreven werden in een instelling die als "vuilbakschool" gekend staat.

Ik kan getuigen over veel ouders en leerlingen die een inschrijving in het beroepsonderwijs weigeren omdat het beeld daarvan zo negatief is. "Ik ben al gezakt naar het technisch onderwijs, nu wil ik niet nog lager, in het beroeps !"

Op 26 september 2014, stond er in La Libre Belgique een krantenkop: "Leerlingen uit kwalificerende studierichtingen? Die van de barakken". Voor haar masterthesis in Onderwijswetenschappen had Mélanie Ferrara zich gebogen over de beeldvorming van leerlingen over de kwalificatie-studierichtingen. De ondervraagde leerlingen, uit de verschillende studierichtingen, hebben een extreem negatieve beeldvorming over het kwalificerende onderwijs, dat bij hen overkomt als makkelijk, met schooluitval, de laatste mogelijke optie. Daarbij komt dat het publiek van het kwalificerend onderwijs "vaak door de ondervraagde leerlingen in zeer negatieve bewoordingen beschreven wordt: 'gepeu-

pel', 'zittenblijvers', 'zwakke leerlingen, zonder inzet voor school' of zelfs met intellectuele beperkingen."

Ons onderwijssysteem weerspiegelt en versterkt zelfs de sociale ongelijkheden. Deze vaststelling interpelleert ons. Er zijn dringend oplossingen nodig, zodat elk kind de kans krijgt om zichzelf te ontwikkelen en zijn plek in de maatschappij te verwerven.

Onderwijsnetten

Met haar Pact voor Excellentie, wil minister Joëlle Milquet de hiërarchie tussen de studierichtingen doorbreken en de schooluitval bestrijden, maar zonder aan het systeem van de onderwijsnetten te raken, zonder een reële gemeenschappelijke stam in te voeren tot 16 jaar. "On ne touchera pas à la structure".

Heel naïef was ik bij het begin van mijn onderwijsloopbaan er van overtuigd dat, nu de strijd voor gratis onderwijs gewonnen was, alle kinderen gelijke kansen hadden om te slagen. Voortaan zou ieders parcours alleen nog afhangen van zijn capaciteiten en persoonlijke wil.

Observatie en ervaring leerde mij een gans andere realiteit ontdekken.

Wat ik zie, is dat vanaf 11-12 jaar, zo niet vroeger al, de kinderen verdeeld worden tussen instellingen voor bevoorrechten en instellingen voor mensen met bescheiden inkomens... met zeer uiteenlopende programma's, vakken en methodes. En als een paar enkelingen het verkeerde perron op sluipen, lopen ze veel kans om "geheroriënteerd" te worden..

Wat ik vandaag zie, is een veel te heterogeen panorama aan instellingen. Wij hebben de keuze, op de "onderwijsmarkt", tussen instellingen met verschillende reputaties.

Persoonlijk vond ik de keuze voor de inschrijving in het 1e middelbaar voor mijn dochter een hele klus: niet eenvoudig om in Groot Charleroi, een school te vinden met een relatieve sociale mix, een haast onmogelijke opdracht als men kiest voor het openbaar onderwijs

Gebrek aan middelen

Tenslotte moet nog benadrukt worden dat onze gemeentelijke basisscholen, met soms leerlingen van meer dan twintig nationaliteiten en van zeer eenvoudige komaf, over veel te weinig middelen beschikken.

Concrete voorbeelden: met onderwijzeressen die geen festiviteiten kunnen organiseren omdat de zaal niet voldoet aan de veiligheidsnormen... of nog die instellingen die vorige winter de deuren moesten sluiten omdat er geen verwarming meer was en de thermometer op 12° stond ...

En dan durven de leraars nog niet teveel morren, laat staan getuigen, want dat betekent slechte reclame voor de school, minder leerlingen dus, en minder subsidies...

In het artikel "La grande misère des écoles carolos" in Le Soir van 3 september 2013 stond te lezen dat "de staat van de gebouwen van het gemeentelijk onderwijspatrimonium desastreus is in Charleroi, waar volgens schepen Kilic al 25 jaar niets aan gedaan werd".

Joëlle Milquet

APED/OVDS BELGIQUE INTERNATIONAL PISTE PÉDAGOGIQUE BRÈVES LIRE

Werk mee aan onze leerlingenenquête

Eén van de belangrijkste doelstellingen van ons leerplichtonderwijs is burgers te vormen die in staat zijn de wereld te begrijpen en mee te werken aan een betere wereld. In 2008 heeft Ovds een grote enquête gehouden over maatschappelijk relevante kennis bij leerlingen van de derde graad van het secundair onderwijs in België. De media hebben toen heel wat aandacht besteed aan de resultaten van deze enquête.

Wij organiseren nu een nieuwe enquête toegespitst op de klimaatverandering en op de uitputting van sommige energiebronnen. Twee uitdagingen waarmee de generaties die nu op de schoolbanken zitten, zullen geconfronteerd worden.

De enquête richt zich tot leerlingen van het 5de, 6de en 7de jaar secundair onderwijs, zowel van ASO, BSO, KSO of TSO en wordt gehouden tussen 20 april en 29 mei 2015. De leerlingen beantwoorden onder toezicht van een leraar of een opvoeder individueel een vragenlijst, bij voorkeur on-line aan een computer. Men moet ongeveer een halfuur voorzien (dus zeker niet langer dan een lesuur) om alle leerlingen alle vragen te laten beantwoorden. Er zijn meerkeuzevragen rond energie en rond klimaatverandering. Er zijn ook enkele vragen om het sociaal-cultureel profiel van de leerling te kunnen bepalen (hierbij wordt natuurlijk volledige anonimiteit gegarandeerd).

Wij doen beroep op onze lezers om mee te werken aan deze enquête.

Als u les geeft in de derde graad van het secundair onderwijs, kan u misschien met één of meerdere van uw klassen deelnemen aan deze enquête. U kan uiteraard ook collega's aanspreken.

OPROEP VOOR
DEMOCRATIE
SCHOOL

OVDS
APPEL
UNE É
DÉMO

Praktisch

Leerkrachten die met hun klas(sen) willen deelnemen aan de enquête (tussen 20 april en 29 mei) dienen zich eerst in te schrijven via deze website: enquete2015.skolo.org

Zij ontvangen dan de nodige informatie en de toegangscode waarmee de leerlingen van hun klas de enquête on-line kunnen invullen.

Nadien

De leerkrachten ontvangen de juiste antwoorden om nadien eventueel in de klas de inhoud van de enquête te bespreken.

Aan elke deelnemende leraar en school zullen wij in het najaar van 2015 een statistische analyse sturen van de resultaten van zijn/haar leerlingen.

De resultaten van de enquête zullen in oktober 2015 worden bekend gemaakt op een persconferentie.

20 8 uren voor de democratische school
JARIG

Zaterdag 27 juni: kaderdag Ovds-leden

Op zaterdag 27 juni, van 10u tot 15u, organiseert Ovds in Brussel een “kaderdag” voor haar leden.

Het thema is de band tussen onderwijs en de bedrijven.

Het wordt een combinatie van discussie en vorming. We rekenen op de eerste plaats op onze leden die actief zijn in regionale Ovds-werkgroepen, maar alle leden zijn welkom.

Je vindt het programma en de praktische informatie op onze website.

Zaterdag 14 november: 8 uren voor de democratische school

Onze tweejaarlijkse “6 uren” krijgen dit jaar een speciaal tintje omwille van het 20-jarig bestaan van Ovds.

We starten om 13u met twee sessies van workshops. Daarna volgt een receptie, gelegenheidstoespraken, een cultureel programma en een lekkere maaltijd. Noteer nu deze datum.

Het programma zal in de loop van mei op onze website verschijnen.

Brusel anders bekeken Vernieuwd aanbod van School zonder racisme

Brusel is niet alleen de verzamelplaats van politieke instellingen en de Europese hoofdstad, maar is ook een superdiverse samenleving. Die kan je niet alleen komen bekijken maar ook ervaren.

Met Brussel Anders Bekeken dompelt School zonder racisme (SZR) de leerlingen onder in die multiculturele samenleving. De leerlingen gaan zelf op pad in de wijken en dialogeren met wijkbewoners van vreemde origine en vluchtelingen.

Voor een ervaringsgerichte educatieve uitstap naar Brussel biedt School Zonder Racisme vier verschillende invalshoeken.

Molenbeek

Met dit dagprogramma nemen de leerlingen een duik in het multiculturele Molenbeek. Ze ervaren de diversiteit van een grootstad. We moedigen hen aan om vanuit de eigen ervaring een mening te vormen (of bij te sturen) over thema's als de islam, diversiteit en de multiculturele samenleving.

We starten de dag met een interactieve zoektocht. Met behulp van tablets spelen de leerlingen een spel in de wijk. Doorheen dit interactieve spel maken ze kennis met Molenbeek, de bewoners en de organisaties die er actief zijn.

Op de middag trekken we naar basisschool De Vier Winden in hartje Molenbeek. Daar schuiven we aan tafel voor een lunch gemaakt door enkele enthousiaste kookmoeders van verschillende origine, ouders van leerlingen van de school én buurtbewoners. Tijdens en na de lunch organiseren we het gesprek tussen de leerlingen en de moeders over hoe die het leven in Molenbeek ervaren.

In de namiddag verwerken we al die opgedane ervaringen en informatie in een debat met de leerlingen. Dit debat wordt ondersteund en gestuurd door middel van korte filmfragmenten waarin Molenbeekenaars (leeftijdsgenoten, een schepen, de politiecommissaris, huismoeders, een huisdokter, enz.) in interviewvorm aan het woord komen. Op deze manier krijgt ook de buurt een stem in het debat!

Diversiteit in de Brabantwijk

In deze wijk van Schaarbeek gaan we dieper in op de effecten van de migratie in Brussel. We starten met een korte inleiding over de geschiedenis van de wijk en de invloed van migratie daarop. De leerlingen/studenten gaan vervolgens in kleine groepjes zelfstandig op pad in de wijk en komen zo in contact met de buurtbewoners. Tijdens deze zoektocht worden de leerlingen geconfronteerd met thema's als cultuur, religie, ruimtelijke ordening, ... Die ervaringen kunnen ze toetsen tijdens een gesprek met een buurtbewoner die ook ingaat op zijn/haar migratieachtergrond en die van zijn/haar familie

Na de tocht komen we samen om de verschillende thema's uit de zoektocht te bespreken. Zouden ze hier graag willen wonen? Wat kan er verbeterd worden? Wat vinden ze interessant?

Daarna volgt een gesprek met een buurtbewoner die vertelt over zijn/haar migratieverleden of dat van zijn/haar ouders en gaat ook in op de thema's uit de zoektocht. Op die manier krijgen de leerlingen/studenten de kans om hun mening (vooroordelen?) te toetsen met die van een buurtbewoner.

Vluchtelingen

We beginnen met een kennismaking met de twee belangrijkste instanties voor vluchtelingen, nl. de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen. Beide instanties bevinden zich aan het Brussel-Noord station. We bezoeken de gebouwen niet maar vertellen op welke manier deze instanties verweven zijn met de asielpprocedure, de Conventie van Genève en het Verdrag van Dublin.

Vervolgens brengen we een bezoek aan de **Begijnhofkerk**. Deze kerk is een begrip in Brussel daar hij al meermaals, met steun van de pastoor, bezet is geweest door (uitgeprocedeerde) Afghaanse vluchtelingen. Waarom 'kiezen' mensen er voor ver weg van huis – vaak zonder familie en vrienden – maandenlang te wonen in zeer primitieve omstandigheden?

Vanuit de Begijnhofkerk start de zoektocht. In kleine groepjes gaan we, met een vragenlijst en een stadsplan, zélf op pad. Tijdens de tocht leren de leerlingen/studenten verschillende organisaties kennen, zoals Meeting vzw, Bon vzw, Foyer vzw en het Klein Kasteeltje waar vluchtelingen terecht kunnen voor ondersteuning, vorming, inburgeringscursussen of gewoon als ontmoetingsplaats om tot rust te komen en een babbeltje te slaan.

Na de middagpauze volgt een getuigenis van een vluchteling. Deze getuigenis is vaak emotioneel en aangrijpend. De

leerlingen/studenten krijgen de kans om vragen te stellen aan de vluchteling. De getuigenis is meestal in het Engels (of het Frans) en duurt ongeveer een uur. Daarna volgt een (korte) nabespreking.

Kongonisatie

Het verhaal van Kongo is er een dat verweven is met ons eigen – recent - verleden. Tijdens deze gegidste tocht leren de leerlingen/studenten hoe de welvaart in België mede gegroeid is door de uitbuiting van onze vroegere kolonie.

De koelbloedigheid van Leopold II, sunlight-zeep, de uitvinding van de rubberband, en meer, komen hier aan bod. Ook al is Kongo nu onafhankelijk, de invloed van het westen blijft er sterk aanwezig, in bepaalde mate positief, in grotere mate negatief. Bij sommigen zal er misschien al een mobieltje rinkelen?

Na de gegidste tocht gaan de leerlingen/studenten zelf op avontuur met een interactieve zoektocht in de Matongéwijk, die onlosmakelijk met ons koloniaal verleden verbonden is, waar ze Afrikaanse en andere culturen kunnen opsnuiven.

Zo ontdekken ze wat de betekenis is van de Matongé, welke de typische Afrikaanse gerechten en ingrediënten zijn,...

De tocht leidt hen ook langs het Vlaams-Afrikaans Huis **Kuumba**, een plaats waar verschillende mensen en culturen elkaar echt leren kennen d.m.v. diverse activiteiten zoals concerten enz. Verder is er het **Afrikahuis**, een tijdelijke woning voor Congolese studenten én de plaats waaruit de Matongéwijk is ontstaan.

Afsluiten doen we met een nabespreking – ondersteund door fotomateriaal – om bepaalde zaken verder uit te diepen en om de ervaringen van de leerlingen/studenten te bespreken.

De organisatie School zonder racisme organiseert voor klassen van het secundair onderwijs educatieve uitstappen in Brussel onder de noemer “Brussel anders bekeken”.

**Voor meer informatie en contact:
School zonder racisme, Hovenierstraat
82 1081 Koekelberg
Tel: 02/511.16.36**

info@schoolzonderracisme.be

www.schoolzonderracisme.be

“Overall waar zeer arme en zeer rijke mensen zijn, ontstaan onvermijdelijk twee klassen burgers: de republikeinse gelijkheid kan niet bestaan in een land waar een burgerlijke, financiële en commerciële wetgeving langdurende grote fortuinen mogelijk maakt”.
(E. et R. Badinter, Condorcet, un intellectuel en politique, Livre de Poche 6775, p. 264)

De auteur

Nicolas de Condorcet, Frans filosoof en wiskundige uit de tweede helft van de 18de eeuw. Hij speelde een belangrijke rol in de Franse Revolutie, waar hij de zijde van de Girondijnen koos. Hij is vooral beroemd om zijn strijd tegen de doodstraf en zijn project voor openbaar onderwijs (1792).

De context

Condorcet wordt vaak geciteerd door de verdedigers van een bepaalde “republikeinse” visie: de exclusieve taak van de school is jongeren te onderrichten, waardoor ze hen gelijke kansen zou bieden. Als de wet immers voor allen gelijk is en allen worden onderwezen in de kennis van die wet, zijn allen gelijk. Zo luidt één van de centrale stellingen van Condorcet over onderwijs. Een stelling die breed gepopulariseerd werd door degenen die zich beroepen op zijn geestelijke erfenis.

Commentaar

Het hierboven vermelde citaat, dat dateert van vóór de Revolutie, biedt ons een enigszins andere visie. Condorcet zegt er in essentie dat, in een wereld waar sociale ongelijkheid heerst - een wereld gedomineerd door financiers en kapitalisme zouden we nu zeggen - er geen republikeinse gelijkheid kan zijn. Anders gezegd, en in tegenstelling tot wat Condorcet tijdens de revolutie zal schrijven: als wij een democratische maatschappij willen, volstaat het niet dat er voor iedereen gelijke wetten zijn, maar is ook een economisch systeem nodig dat sociale gelijkheid garandeert.

Een les die het overdenken waard is in een tijd waar sommigen ons, onder het voorwendsel van de strijd tegen de barbarij van de godsdienstfanaten, willen overtuigen om een bepaalde opvatting van burgerschap of burgerzin aan te praten. “Lessen in burgerzin” die er op neerkomen dat de weldaden van onze zogenaamde democratie en de loyaliteit voor de instellingen die haar ondersteunen moeten bijgebracht worden.

Condorcet parafraserend, zouden we kunnen zeggen dat “er geen republikeinse gelijkheid mogelijk is in een geglobaliseerde maatschappij waar 1% van de bevolking 50% van de rijkdom van de wereld in handen heeft”.

Nico Hirtt